

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ. — "Άγνωστον Ἑλληνικὸν χρονικὸν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων", ὑπὸ κ. *Gyula Moravcsik*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Κ. Ἀμάντου.

Ὁ ἀείμνηστος Σπ. Λάμπρος, εἰς τὸν ὁποῖον μεταξὺ ἄλλων ὀφείλομεν τὴν πολύτιμον συλλογὴν τῶν βραχέων Βυζαντινῶν χρονικῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὸ Βατικανὸν ἤυρεν ἓν χρονικόν, τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν ἱστορίαν τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων. Τοῦ χειρογράφου τούτου ἔκαμε μνεῖαν ὁ ἴδιος εἰς τὸν 5^{ον} τόμον τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος (σ. 454-455) κατὰ τὸ ἔτος 1908 καὶ βραχὺ συμπείωμα εὕρισκεται καὶ μεταξὺ τῶν καταλοίπων του, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη ἐπίσης εἰς τὸν Νέον Ἑλληνομνήμονα (16, 1922, σ. 140, 188). Ὁ Λάμπρος ὅμως — ὡς φαίνεται — δὲν ἐμελέτησε λεπτομερέστερον τὸ ἐν λόγῳ κείμενον καὶ περιορίσθη μόνον νὰ παρατηρήσῃ ὅτι «οὔτε πρὸς τὴν Ἑκθεσιν Χρονικὴν οὔτε πρὸ τὸν Ψευδοδωρόθεον ἀνταποκρίνεται ὁ κῶδιξ οὗτος καὶ κατὰ ταῦτα εἶναι ἄξιος ἰδίας μελέτης».

Ἡ κρίσις αὐτὴ εἴλκυσε τὴν προσοχὴν μου καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1926, ὅταν κατεγινόμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν εἰς τὸ Βατικανὸν διασωθέντων χειρογράφων τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἐξήτασα τὸν κώδικα καί, ἐπειδὴ ἐπίσθη ὅτι τὸ κείμενον του εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ δὴ πολύτιμον, ἐπορίσθη φωτογραφικὸν ἀντίγραφον τοῦ κώδικος καὶ ἐπὶ τῆ βάσει τούτου ἀντέγραψα ὅλον τὸ κείμενον. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μελετῶν μου συγκεφαλαιῶν ὡς ἐξῆς.

Ὁ κῶδιξ Barberinus 111 συγκείμενος ἐκ φύλλων ἡριθμημένων 84 (11-18-, 23-55, 55^β - 97) εἶναι ἀκέφαλος καὶ κολοβός, δεικνύει δὲ καὶ εἰς τὸ μέσον μικρὸν χάσμα, διότι λείπουσι τέσσαρα φύλλα (19-22). Εἰς τὴν πρώτην σελίδα ἐπάνω ἀναγινώσκειται ἡ λατινικὴ ἐπιγραφή *Historia imperatorum Turcorum* γεγραμμένη διὰ μεταγενεστέρας χειρός. Ὁ κῶδιξ ἐγράφη κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα τὸν 16^{ον} αἰῶνα, ὅπως δισχυρίζετο ἤδη καὶ ὁ Λάμπρος καὶ εἶναι μόνον ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν λαθῶν γραφῆς (π. χ. *Λουσιάδης* πάντοτε ἀντὶ *Χουσιάδης*) καὶ ἐκ τοῦ σημειώματος τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ εἰς τὸ φ. 50^β εὕρισκομένου καὶ ἔχοντος ὡς ἐξῆς: *ἐδῶ ἐλήπανε καμπόσα φήλα του πρωτοτήπου· καὶ δὲν ἔχο τὸ τέλος του σουλτὰν μουράτη.*

Τὸ χρονικὸν πραγματεύεται τὴν βασιλείαν τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Μπαγιαζίτη Α', Σουλεϊμάνη Α', Μουσαῖ, Μεχεμέτη Α', Μουράτ Β', Μεχεμέτη Β', Μπαγιαζίτη Β' καὶ Σελίμη Α'. Λείπει ὅμως καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α', τῆς δὲ τοῦ σουλτάνου Σελίμη Α' διεσώθη μόνον ἡ ἀρχή.

* GY. MORAVCSIK — Unbekannte Chronik über die Geschichte der osmanischen Sultane.

Λοιπὸν τὸ χρονικὸν περιέχει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1373-1512. Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ σουλτᾶνοι ἀριθμοῦνται καὶ ὁ Μουράτ Α' ὀνομάζεται ὁ τέταρτος, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ χρονικὸν ἤρχισε μὲ τὸν πρῶτον σουλτᾶνον, δηλαδὴ μὲ τὸν Ὀσμάνην. Πόσα φύλλα ἐξέπεσαν εἰς τὸ τέλος τοῦ κώδικος, δὲν ἤξεύρομεν, ἀλλὰ φαίνεται πιθανόν, ὅτι τὸ χρονικὸν περιέλαβε τοῦλάχιστον τὴν βασιλείαν τοῦ Σελίμη καὶ κατέληξε μὲ τὸ ἔτος 1519. Ὅλον τὸ κείμενον διαιρεῖται εἰς κεφάλαια κατὰ τοὺς σουλτάνους.

Ἡ ἐξέτασις καὶ σύγκρισις τοῦ χρονικοῦ μὲ ἄλλας πηγὰς δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ ἀγνώστου καὶ ἀνεκδότου ἔως νῦν κειμένου, τὸ ὁποῖον εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως.

Τὸ χρονικὸν μας μέχρι περίπου τοῦ ἔτους 1440 κατὰ μέγα μέρος συμφωνεῖ μὲ τὸ κείμενον Λαονίκου τοῦ Χαλκοκονδύλη καὶ ἐνίοτε ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆται ὡς ἀπόσπασμα ἐκ τούτου ἢ παράφρασις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις εἶναι καὶ διεξοδικώτερον παρὰ ὁ Λαόνικος καὶ δὴ συμπληρώνει καὶ τὸ χάσμα τοῦ κειμένου τοῦ Λαονίκου (ἐκδ. Darkó II. 25, 11), πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ δύο κείμενα βασίζονται ἐπὶ κοινῆς πηγῆς. Ἀνεξάρτητον εἶναι ὅμως ἀπὸ ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐλληνικῶν πηγῶν ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ χρονικοῦ, τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς μάχης τῆς Βάρνης καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἱ ὁποῖαι ἐξιστοροῦνται λεπτομερέστατα. Ἡ ἱστορία τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν γεγονότων ἕως τοῦ ἔτους 1463 δεικνύει πάλιν μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸ κείμενον τοῦ Λαονίκου. Τὸ δὲ τελευταῖον μέρος, δηλαδὴ ἡ ἱστορία τῶν ἐτῶν 1463-1512, τὰ ὁποῖα ὅμως τὸ χρονικὸν δὲν πραγματεύεται τόσον λεπτομερῶς, ὅπως τὰ προηγούμενα, εἶναι πάλιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν γνωστῶν ἐλληνικῶν πηγῶν.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστος. Ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς διηγήσεώς του ἐξάγεται μόνον, ὅτι ἦτο ὀλίγον μορφωμένος, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνῆκεν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ, διότι μεταχειρίζεται ἀφελὲς καὶ δημοτικὸν ὕφος καὶ συχνάκις μέμφεται τοὺς ἄρχοντας καὶ πλουσίους. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι συμπαθεῖ τοὺς Βενετοὺς καὶ μεταχειρίζεται ἐνιαχοῦ ἰταλικὰς λέξεις καὶ τὸ σύμφωνον τῆς περιγράφει μὲ τὰ στοιχεῖα γγί (π. χ. *Καραγγία, χογγιάδες*), ἔχομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἦτο Ἕλληγ, ἀλλὰ ἔζη ὑπὸ βενετικὴν κυριαρχίαν.

Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσάν του, ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι μεταχειρίζεται τὴν δημοτικωτάτην γλῶσσαν. Ὡς παραδείγματα ἀναφέρω τὰ ἐξῆς. Ἀπαντῶνται τὰ ἀριθμητικὰ τακτικά: ἑξάτος, ἑφτάτος, αἱ μετοχαί: ἔσοντας, παίρνοντας κλπ. Ὁ μέλλων σχηματίζεται πάντοτε μὲ θέλω, π. χ. *θέλει γενῆς, θέλει σηκωθεῖ*, ὁ παρατατικὸς ἔχει τὰς ἐξῆς μορφάς: *ἐκόφτασι, ἐδικαζόντησαν, ἐφοβάτονε, ἐβοηθούσανε*. Κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ χρονικὸν μας εἶναι καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως ἄξιον προσοχῆς. Ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, τὸ χρονικὸν ἀφ' ἑνὸς συμπληρώνει τὰς συγχρόνους εἰδήσεις τοῦ

Δούκα, Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ, Λαονίκου τοῦ Χαλκοκονδύλη καὶ τοῦ Κριτοβούλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρὰ τὴν Ἑκθεσιν Χρονικὴν καὶ παρὰ τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δωροθέου τῆς Μονεμβασίας γνωστὸν Χρονικὸν ἀποτελεῖ τὴν τρίτην ἀνεξάρτητον πηγὴν τῶν πρώτων δεκαετιῶν τῆς ἱστορίας τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς Οὐγγρικῆς ἱστορίας ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι παρέχει ὡς πρὸς ταύτην πλούσιον ὕλικόν.

Κατὰ τὴν γνώμην μου αὐτὸ τὸ ἀφελὲς καὶ δημοτικὸν μνημεῖον τῆς μεταβυζαντινῆς ἱστοριογραφίας, τὸ ὅποσον ἔχει καὶ ἱστορικὴν ἀξίαν, εἶναι ἄξιον νὰ ἐκδοθῆ τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον τὸ χρονικὸν τοῦτο, ὅσον γνωρίζω, ἐκτὸς τοῦ ὑπ' ἐμοῦ μελετηθέντος κώδικος δὲν διεσώθη ἀλλαχοῦ.

ZUSAMMENFASSUNG

Durch die kurzen Notizen des seligen Sp. Lampros aufmerksam gemacht, hatte ich im J. 1926 den Codex Barberinus gr. 111 (s. XVI.) untersucht und den Text zwecks Publikation abgeschrieben. Bei der genaueren Untersuchung stellte sich heraus, dass die in äusserst vulgärer Sprache verfasste griechische Chronik die Geschichte der osmanischen Sultane enthält und in ihrer verstümmelt überlieferten Gestalt ungefähr von 1373 bis 1512 reicht. Der Text zeigt bis zum J. 1463 — mit Ausnahme der Geschichte der Schlacht bei Varna und der Eroberung Konstantinopels, welche Abschnitte von den bekannten griechischen Quellen unabhängig sind — nahe Verwandtschaft mit dem historischen Werke des Laonikos Chalkokondyles. Der Verfasser des Originals, dessen Abschrift unsere Handschrift aufbewahrt hat, scheint ein unter venetianischer Herrschaft lebender Grieche gewesen zu sein. Das Werk ist nicht nur wegen seiner volkstümlichen Sprache beachtenswert, sondern ist auch als eine bisher unbekannte Quelle ebenso für die Geschichte der ersten Jahrzehnte des Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς wie auch für die ungarische Geschichte von besonderer Wichtigkeit.

ΧΗΜΕΙΑ.— Παρασκευὴ τῆς μεταξὺ τετραχλωριούχου τιτανίου καὶ αἰθέρος ἐνώσεως $TiCl_4 \cdot 2 (C_2H_5)_2O$ μορφῆς ὀξονίου*, ὑπὸ κ.κ. **A. Γ. Δημητρίου** καὶ **E. I. Λαδικοῦ**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. A. X. Βουρνάζου.

Ἐν συνεχείᾳ προηγουμένων ἐρευνῶν συνθέσεως τῶν ἀλογονοκασσιτερικῶν ὀξέων μετὰ τοῦ αἰθέρος ἤχθημεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μεταξὺ $TiCl_4$ καὶ αἰθέρος χωρούσης ἀντιδράσεως, δι' ἧς ἐπετεύχθη ὁ καθορισμὸς ἐνώσεως τοῦ τύπου $TiCl_4 \cdot 2 (C_2H_5)_2O$ διαφόρου πρὸς τὰς ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ἀναφερομένας ἐνώσεις τῶν τύπων :

* A. DIMITRIOU et E. LADIKOS. — Sur la preparation d'un nouveau sel d'oxonium entre le tetrachlorure titanique et l'ether.